

Олейник А-М.С.

магістрантка факультету міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету

Oleinyk Anna-Mariia

student at the Departement International Economic Relations
Uzhhorod National University

Рошко С. М.

кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету

Roshko Svitlana

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Associate Professor of the Department of International Economic Relations
of Uzhhorod National University

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ТАРИФНИХ ТА НЕТАРИФНИХ ОБМЕЖЕНЬ НА ТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ ЄС ТА УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті аналізується вплив тарифних та нетарифних обмежень на торговельні відносини між Європейським Союзом (ЄС) та Україною. Зокрема, розглядаються ефекти, які виникають внаслідок Угоди про асоціацію між сторонами та зниження митних бар'єрів.*

У статті детально розглядаються тарифні обмеження, оцінюється їх вплив на обсяги торгівлі та конкретні галузі, що можуть зазнавати змін. Досліджується також взаємодія у сфері тарифів та можливості для подальшого постачання товарів на ринки.

Політичні та економічні фактори розглядаються в контексті торговельних відносин, зокрема: політичні угоди, адміністративні процедури та загальна ефективність митного оформлення. Загалом, дослідження вказує

на складність та многогранність взаємодії між тарифними та нетарифними бар'єрами в торговельних відносинах між ЄС та Україною, а також визначає можливості для подальшого удосконалення регулювань для сприяння вільній та ефективній торгівлі між сторонами.

Ключові слова: тарифні обмеження, нетарифні обмеження, обсяги торгівлі, торговельні відносини, митні бар'єри, тарифна лібералізація.

Постановка проблеми. За останні роки питання торгівлі між Європейським Союзом (ЄС) та Україною стали особливо актуальними та комплексними. У контексті реалізації Угоди про асоціацію, особливу увагу приділяється вивченню впливу тарифних та нетарифних обмежень на торговельні відносини між цими двома партнерами.

Протягом останніх десятиріч обидві сторони прикладають значні зусилля для розбудови та удосконалення економічного партнерства. Проте, складність та многогранність тарифних та нетарифних обмежень створюють нові виклики для сталого розвитку торговельних відносин.

Основні аспекти проблеми включають:

- Ефективність зниження тарифів: Ініційовані зниження тарифів, передбачені угодою, мають різноманітні наслідки для обсягів та структури торгівлі.
- Нетарифні бар'єри та їхні наслідки: Норми технічного регулювання, процедури сертифікації та інші нетарифні бар'єри можуть стати перешкодою для розвитку торговельних відносин.
- Секторальні аспекти: Агропромисловий сектор, інновації, та інші ключові галузі є фокусом уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізом впливу тарифних та нетарифних обмежень на торговельні відносини ЄС та України займається велика кількість дослідників. Зокрема, слід виділити дослідження центру аналізу міжнародної торгівлі Trade+ при Київській школі економіки на замовлення Офісу Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України 2022 року [4]: команда авторів складається із Світлани Таран, що

займається аналітикою міжнародної торгівлі, торговельної політики, нетарифних бар'єрів торгівлі, євроінтеграції, СОТ; Олександра Шепотило, який дослідив вплив тарифних і нетарифних заходів на торгівлю між Україною та ЄС, Павла Яворського та Євгенії Бондаренко. Однак, вважаємо за необхідне проаналізувати вплив адміністративних методів на розвиток зовнішньоторговельних відносин країн-членів ЄС та України сьогодення.

Метою статті є аналіз впливу тарифних та нетарифних обмежень на торговельні відносини ЄС та України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Станом на сьогодні Україна перебуває на етапі, коли економічна та торговельна інтеграція до європейської спільноти є неминучою. Завдяки географічному розташуванню, вона, як найбільша за територією європейська країна, викликає зацікавлення з боку західних сусідів.

Порівняльна перевага України найсильніше проявляється в сировинних товарних групах, таких, як хутро, шкіра, залізна руда тощо. Згідно з виявленими показниками порівняльних переваг, Україна спеціалізується на виробництві товарів із низькою доданою вартістю, переважно металургійної продукції. Недоліком індексу є те, що він враховує лише фактичні торговельні потоки між країнами. Однак торговельні обмеження, такі, як тарифні та нетарифні бар'єри, можуть спотворювати ринкові сигнали, які відображаються на значенні індексу.

Принципи тарифного регулювання визначаються серією міжнародних угод, конвенцій та договорів. Найпоширенішим методом тарифного регулювання є використання митних бар'єрів.

З погляду типів митних ставок, українське законодавство розрізняє три види митних бар'єрів:

- Адвалерний метод оподаткування, де митний тариф встановлюється у відсотках від відносної вартості одиниці товару.
- Специфічний метод оподаткування, де митний тариф визначається у фіксованому кількісному виразі.
- Комбінований метод, який поєднує як адвалорний, так і специфічний методи тарифного оподаткування.

За напрямком діяльності, можна виділити такі види митних бар'єрів:

- Експортні мита, які застосовуються до товарів, що експортуються з країни.
- Імпортні мита, які стосуються товарів, що імпортується в країну.
- Транзитні мита, які контролюються при переміщенні товарів через територію країни на шляху до іншої країни.

Згідно із зовнішньоекономічною політикою України станом на 2016 рік, експортні мита обмежено використанням лише для конкретних секторів, таких, як сільське господарство, металургія та природний газ. Головна мета введення експортних тарифів полягає в забезпеченні продовольчої безпеки для населення та обмеженні вивезення ресурсів.

Щодо імпортних тарифів, вони застосовуються в Україні більш широко і мають на меті регулювання окремих національних галузей та економіки. Згідно Закону України «Про митний тариф», під імпортним митним тарифом розуміють офіційний список ставок ввізного мита, які встановлені відповідно до української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, і застосовуються до товарів, які ввозяться на митну територію України.

Тарифні імпортні бар'єри виконують основні функції, включаючи:

- Протекціоністську функцію: Ця функція полягає в навмисному обмеженні конкуренції з метою захисту національних виробників. Протекціоністську політику можна поділити на чотири форми: селективну, галузеву, колективну та приховану.

- Фіскальну функцію: Митні тарифи служать джерелом доходу для державного бюджету
- Регулюючу функцію: У країнах, де існує пряме втручання у валютний курс, митні бар'єри можуть використовуватися для покращення показників платіжного балансу.

Ці функції визначають роль і значення тарифних імпорتنих бар'єрів у регулюванні міжнародної торгівлі та в економіці країни.

Другою значущою категорією в регулюванні торговельних відносин є нетарифні бар'єри. На світовому рівні їх може налічуватися до 800 видів, але важко знайти єдиний підхід до їх визначення та класифікації. Традиційні методи класифікації нетарифних бар'єрів, розроблені Світовою організацією торгівлі та ЮНКТАД представлені у таблиці 1.

Таблиця 1. Порівняльна класифікація методів нетарифного регулювання згідно з підходами СОТ та ЮНКТАД

Класифікація за ЮНКТАД		Класифікація за СОТ	
Група	Види	Група	Види
Технічні Заходи	Перед відвантажувальної інспекція та інші формальності	Заходи втручання держави в економіку	Пільги вир-м та спожив. місцевої продукції
	Технічні торговельні бар'єри		Компенсаційні мита
	Санітарні та фітосанітарні заходи		Експортні субсидії
Нетехнічні заходи	Умовні торгово-захисні заходи		Державні закупівлі
	Неавтоматичне ліцензування, квотування, заборони і кількісні обмеження		Торговельні операції державних підприємств
	Заходи цінового контролю, включаючи додаткові податки та збори		Інші заходи обмеження в торгівлі
	Фінансові заходи	Особливості митних та адміністративних процедур	Антидемпінгові заходи
	Заходи, що впливають на конкуренцію		Методи визначення митної вартості
	Інвестиційні заходи, пов'язані з торгівлею		Структура тарифів
	Обмеження на розповсюдження		Консульські та митні документи
	Обмеження на після продажне обслуговування		Вимоги до зразків товарів

	Субсидії (крім експортних субсидій)	Стандарти	Вимоги до упаковки та маркування	
	Обмеження на державні закупівлі		Технічні стандарти	
	Заходи, пов'язані з правом інтелектуальної власності	Специфічні митні бар'єри	Кількісні обмеження імпорту	
	Правила визначення країни походження товарів		Добровільне обмеження експорту	
Експортні заходи	Всі заходи, які пов'язані з експортом продукції		Двосторонні дискримінаційні обмеження імпорту	
				Встановлення мінімальних цін
		Імпортні збори	Внесення депозитів	
			Кредитні обмеження для імпортерів	
			Різні збори	
			Прикордонного фіскального характеру	
			Обмеження відносно ЛГП	
			Дискримінаційні збори з автомобіля	
			Статистичні та адміністративні збори	
			Спеціальні збори та імпортні товари	

Джерело: [7]

Поміж інших класифікацій, важливо відзначити класифікацію А. М. Гніздилова. Згідно з його точкою зору, нетарифні бар'єри, які використовуються для регулювання міжнародної торгівлі, можна розділити на дві основні категорії:

Економічні нетарифні методи регулювання:

- Паратарифні інструменти;
- Заходи для стимулювання експорту.

Адміністративні нетарифні бар'єри:

- Заборони;
- Кількісні обмеження;
- Використання монополістичних засобів;

- Використання стандартів і технічних норм з метою захисту вітчизняних виробників;
- Вимога до додаткових митних документів та процедур;
- Регулювання правовими нормами;
- Укладення торговельних угод;
- Різноманітні методи контролю.

Ця класифікація розкриває різні аспекти нетарифних бар'єрів та допомагає розуміти різноманітність методів регулювання міжнародної торгівлі.

Тарифна лібералізація та чинні тарифні бар'єри в рамках ПВЗВТ

Угода про ПВЗВТ (поглиблена і всеохоплююча зона вільної торгівлі) враховує взаємну тарифну лібералізацію між сторонами. Європейський Союз розпочав процес тарифної лібералізації стосовно товарів, що походять з України, від 23 квітня 2014 року (у рамках режиму автономних торговельних преференцій ЄС для України), в той час як Україна розпочала процес скасування митних зборів для європейських товарів з 1 січня 2016 року. Процес лібералізації включав у себе негайне скасування частини ввізних мит із моменту набуття чинності ПВЗВТ, а також поетапне зниження ввізних мит під час перехідних періодів, які завершаються до 2023 року для ЄС і до 2026 року для України.

За розрахунками Світової організації торгівлі (СОТ), вже в 2014 році Європейський Союз встановив нульові ставки ввізних мит щодо товарів, що походять із України, для приблизно 89% тарифних позицій. Важливо відзначити, що приблизно 25% ставок (найбільш вигідних національних ставок) вже були скасовані, і ще 64% ставок були скасовані ЄС як частина Автономних Торговельних Преференцій (АТП) від 23 квітня 2014 року. До 2023 року, в цілому, приблизно 95,8% тарифних позицій ЄС не матимуть ввізних мит для товарів, що походять з України. Однак ЄС залишив 400 тарифних ліній поза процесом тарифної лібералізації. Ці тарифні лінії включають товари з таких категорій, як продукція тваринного та рослинного походження, готові харчові продукти та хімічна продукція. Найвищі ставки залишилися для таких товарів,

як тютюнові вироби продукти переробки овочів, фруктів, горіхів та рослини, цукор та цукрові кондитерські вироби, м'ясо та їстівні субпродукти.

З початком дії ПВЗВТ із 1 січня 2016 року Україна встановила нульові ставки ввізних мит для приблизно 72% тарифних позицій, які стосуються товарів з Європейського Союзу. Зазначено, що приблизно 38% ставок MFN (найбільш вигідних національних ставок) були вже нульовими до введення ПВЗВТ, і ще 34% Україна скасувала протягом 2016 року. До 2026 року загалом близько 96,5% тарифних позицій України не матимуть ввізних мит для товарів з ЄС. Однак Україна виключила 367 тарифних ліній із процесу тарифної лібералізації. Ці тарифні лінії включають товари з таких категорій, як продукція тваринного та рослинного походження, тваринні та рослинні жири та олії, готові харчові продукти та напої. Важливо відзначити, що найвищі тарифи залишилися для таких товарів, як цукор та кондитерські вироби з цукру, борошномельно-круп'яна продукція, а також м'ясо та їстівні субпродукти. У Таблицях 2 і 3 представлені статистичні дані тарифних обмежень ЄС і України в рамках ПВЗВТ.

Таблиця 2. Тарифна лібералізація ЄС в рамках ПВЗВТ

	Загальна кількість тарифних ліній	Нульові ставки MFN (2014)	Негайне скасування ввізних мит (2014)	Поступове скасування ввізних мит (2015-2023)	Виключені тарифні лінії
Кількість тарифних ліній	9 412	2 359	6 027	627	400

% усіх тарифних ліній ЄС	100%	25,1%	64,0%	6,7%	4,2%
--------------------------	------	-------	-------	------	------

Джерело: [4]

Таблиця 3. Тарифна лібералізація України в рамках ПВЗВТ

	Загальна кількість тарифних ліній	Нульові ставки MFN (2014)	Негайне скасування ввізних мит (2014)	Поступове скасування ввізних мит (2015-2023)	Виключені тарифні лінії
Кількість тарифних ліній	10 465	3 969	3 549	2 580	367
% усіх тарифних ліній ЄС	100%	37,9%	33,9%	24,7%	3,5%

Джерело: [4]

Нетарифні заходи ЄС щодо українського експорту

Нетарифні заходи (НТЗ) залишаються основними обмежувальними факторами в умовах зони вільної торгівлі між Україною з ЄС. Нетарифні заходи – це широка категорія заходів регуляторної політики (вкл. вимоги стосовно безпеки та процесу виробництва товарів, спрямованих на охорону здоров'я та життя людей і тварин, охорону навколишнього природного середовища, захист прав споживачів товарів і послуг, ін.) і мають вплив на міжнародну торгівлю. Вони включають заходи, що застосовуються при переміщенні товарів через митний кордон, так і заходи внутрішньої політики.

Різноманітні нетарифні заходи можуть мати різний вплив на міжнародну торгівлю та торговельних партнерів. Зазвичай, вони призводять до збільшення витрат виробників на виконання вимог та стандартів інших країн, що, у свою чергу, підвищує вартість продукції та має обмежувальний вплив на міжнародну торгівлю. Проте, багато нетарифних заходів можуть сприяти міжнародній торгівлі, підвищуючи рівень безпеки та якості товарів, підвищуючи обізнаність споживачів й інше, що, навпаки, збільшує попит на таку продукцію. Крім того, деякі нетарифні заходи можуть визнаватися як нетарифні бар'єри (НТБ), коли вони мають протекціоністський та дискримінаційний характер, або коли їх застосування є надмірним або неефективним.

Висновки. Вплив тарифних та нетарифних обмежень на торговельні відносини між Європейським Союзом (ЄС) та Україною є важливою темою для розуміння економічних відносин між цими двома партнерами і дозволяє зробити ряд узагальнюючих висновків:

Позитивний вплив асоціації з ЄС на торгівлю України: Вступ України до Асоціації з ЄС в 2014 році сприяв значному зростанню обсягу торгівлі між цими двома суб'єктами. Зменшення тарифних бар'єрів допомогло українським експортерам отримати більший доступ до європейського ринку.

Тарифні обмеження: Зменшення тарифних обмежень з боку ЄС сприяло зростанню експорту товарів з України до ЄС. Це особливо стосується сільськогосподарської продукції та інших конкурентоспроможних товарів.

Нетарифні обмеження: Однак, регулювання та стандарти, пов'язані з безпекою, якістю та екологічними стандартами, можуть ставити певні перешкоди для українських експортерів. Доцільно вдосконалити відповідність стандартів між Україною та ЄС, щоб забезпечити безперешкодний доступ на ринок ЄС.

Важливість діалогу та співпраці: Для забезпечення позитивного впливу торговельних відносин на економічний розвиток України важливо підтримувати діалог та співпрацю між Україною та ЄС. Спільні зусилля щодо вирішення

тарифних та нетарифних питань сприятимуть подальшому покращенню торговельних відносин.

Геополітичний контекст: Питання торгівлі між Україною та ЄС також мають геополітичний аспект. Вирішення торговельних питань має важливе значення для суверенітету та розвитку України.

Узагальнюючі висновки цієї наукової статті свідчать про те, що тарифні та нетарифні обмеження мають складний вплив на торговельні відносини між ЄС та Україною. При цьому можливості для розвитку торгівлі існують, і вони вимагають подальших удосконалень у регулюванні, співпраці та вирішенні спільних питань.

У подальших наукових дослідженнях звернемо увагу на можливості зовнішньоторговельного співробітництва бізнесу країн ЄС та України після завершення російської зовнішньої агресії.

Список використаних джерел:

1. Беззубченко О. А., Бондаренко П. В. Оцінка впливу нетарифних заходів на ефективність регулювання зовнішньої торгівлі України та ЄС. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Економіка. 2018. Вип. 15. С. 44-51.
2. Гніздилов А. М. Нетарифне регулювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності: методи та інструменти. *Вісник Академії митної служби України*. Серія: Державне управління. 2010. С. 35-42.
3. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2018 році. URL: <https://euua.org/sites/default/files/inline/files/associationagreement-implementationreport-2018.pdf> (дата звернення 25.10.2023).
4. Звіт Центру аналізу міжнародної торгівлі Trade+ при Київській школі економіки на замовлення Офісу Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України та за підтримки Уряду Швеції. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b142801e-b932-4207->

[aea9df3728dad379&title=FaqsPitanFunktsionuvanniaVilnoiTorgivliMizhUkrainoiuTas](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b142801e-b932-aea9df3728dad379&title=FaqsPitanFunktsionuvanniaVilnoiTorgivliMizhUkrainoiuTas) (дата звернення 25.10.2023).

5. Мельник О. Г., Подра О. П., Петришин Н. Я. Нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб. Львів: Галицька видавнича спілка, 2021. 392 с.
6. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b142801e-b932-aea9df3728dad379&title=FaqsPitanFunktsionuvanniaVilnoiTorgivliMizhUkrainoiuTas> (дата звернення 25.10.2023).
7. Офіційний сайт СОТ. URL: <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/WT/REG/353-1.pdf&Open=True> (дата звернення 25.10.2023)
8. Шевчук С. В. Нетарифне регулювання як важливий механізм забезпечення митних інтересів держави. *Економіка та держава*. 2019. № 3. С. 71-77.

References:

1. Bezzubchenko O. A., Bondarenko P. V. (2018). Ocinka vplyvu netaryfnykh zakhodiv na efektyvnistj rehuljuvannja zovnishnjoji torehivli Ukrajiny ta JeS [Assessing the impact of non-tariff measures on the effectiveness of foreign trade regulation in Ukraine and the EU]. *Bulletin of Mariupol State University. Series: Economics*, Issue 15, pp. 44-51.
2. Gnizdilov A.M. (2010). Netaryfne rehuljuvannja u sferi zovnishnoekonomichnoi diialnosti: metody ta instrumenty [Non-tariff regulation in the field of foreign economic activity: methods and tools]. *Bulletin of the Academy of Customs Service of Ukraine. Series: Public Administration*. 2010. pp. 35-42.
3. Zvit pro vykonannia Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom u 2018 rotsi [Report on the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union in 2018]. URL:

<https://euua.org/sites/default/files/inline/files/associationagreement-implementationreport-2018.pdf>. (accessed 25 October 2023).

4. Zvit Tsentru analizu mizhnarodnoi torhivli Trade+ pry Kyivskii shkoli ekonomiky na zamovlennia Ofisu Vitsepremier-ministra z pytan yevropeiskoi ta yevroatlantlychnoi intehtatsii Ukrainy ta za pidtrymky Uriadu Shvetsii [Report of the Trade+ Centre for International Trade Analysis at the Kyiv School of Economics commissioned by the Office of the Vice Prime Minister for European and Euro-Atlantic Integration of Ukraine and supported by the Government of Sweden]. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b142801e-b932-4207-aea9df3728dad379&title=FaqZPitanFunktsionuvanniaVilnoiTorgivliMizhUkrainoiuTas> (accessed 25 October 2023).

5. Melnyk O., Podra O., Petryshyn N. (2021). *Netaryfne rehuliuвання zovnishnoekonomichnoi diialnosti: navch. posib.* [Non-tariff regulation of foreign economic activity: a textbook]. Lviv: Galician Publishing Union. 392 p.

6. Ofitsiinyi sait Ministerstva ekonomiky Ukrainy [Official website of the Ministry of Economy of Ukraine]. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b142801e-b932-4207-aea9df3728dad379&title=FaqZPitanFunktsionuvanniaVilnoiTorgivliMizhUkrainoiuTas>. (accessed 25 October 2023).

7. Ofitsiinyi sait SOT [Official website of the WTO]. URL: <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/WT/REG/353-1.pdf&Open=True> (accessed 25 October 2023).

8. Shevchuk S.V. (2019). Netaryfne rehuliuвання yak vazhlyvyi mekhanizm zabezpechennia mytnykh interesiv derzhavy [Non-tariff regulation as an important mechanism for ensuring the customs interests of the state]. *Economy and State*. No. 3, pp. 71-77.

ANALYSIS OF THE IMPACT OF TARIFF AND NON-TARIFF RESTRICTIONS ON TRADE RELATIONS BETWEEN THE EU AND UKRAINE

Abstract. *This article analyses the impact of tariff and non-tariff restrictions on trade relations between the European Union (EU) and Ukraine. In particular, the effects arising from the Association Agreement between the parties and the reduction of customs barriers are considered.*

The article takes a closer look at tariff restrictions, assessing their impact on trade volumes and specific sectors that may be affected. It also examines tariff interactions and opportunities for further improving market access.

Political and economic factors are examined in the context of trade relations, including political agreements, administrative procedures, and the overall efficiency of customs clearance. Overall, the study highlights the complexity and multifaceted nature of the interaction between tariff and non-tariff barriers in EU-Ukraine trade relations, and identifies opportunities for further regulatory improvements to facilitate free and efficient trade between the parties.

Summary: *the article examines how both tariff and non-tariff barriers affect trade relations between the EU and Ukraine. It discusses the positive impact of Ukraine's association with the EU on trade, the influence of reduced tariff barriers, challenges posed by non-tariff regulations, the importance of dialogue and cooperation, and the geopolitical context of these trade relations.*

Key words: *tariff restrictions, non-tariff restrictions, trade volumes, trade relations, customs barriers, tariff liberalisation.*